

Vad har gått snett och varför?

Forskning har visat på ett antal faktorer som är viktiga när det gäller unga människors trosutveckling (och säkert även vuxnas). Det handlar om en kombination av fyra faktorer:

1. **Kunskap** – undervisningen måste vara relevant för den verklighet som den unge befinner sig i.
2. **Upplevelser/andliga erfarenheter** – den unge måste själv göra erfarenheten att kristendomen har en verklig, övernaturlig dimension, att Gud hör och svarar på bön.
3. **Gemenskap** – den unge behöver inse hur berikande det är att umgås och dela sitt liv och erfarenheter med andra kristna som tar sin tro på allvar.
4. **Utmaningar** – den unge behöver vara med och praktisera sin kristna tro genom att betjäna andra människor, exempelvis genom evangelisation, förbön eller genom att i delta ett socialt arbete.

Det ligger nära till hands att kristna sammanhang där man vinnlägger sig om att möta de ungas behov på alla dessa fyra områden kommer att ha större framgång på lång sikt än sådana där något eller några av dessa områden försummas. En stol på fyra ben är stabilast.

I det här numret av Genesis kommer vi att uppehålla oss vid det första "benet", det kognitiva, det som rör undervisningens innehåll och principer. Vi gör det inte för att vi värderar de andra benen lägre, utan dels för att det ligger inom föreningens kompetensområde, och dels för att vi är övertygade om att det finns ett stort behov av reformation inom detta område i vårt land – och i västvärlden i stort.

Som vi såg i den föregående artikeln finns det evidens som talar för att den undervisning som bedrivs i våra kyrkor inte når fram till de unga. Med sina val att överge den kristna gemenskapen och tron visar de konkret att de inte finner kyrkans budskap relevant. I den här artikeln ska vi försöka ge ett övergripande svar på frågan vad det kan bero på.

VÄRLDSBILDER

Vårt nutida västerländska samhälle domineras av två väsensskilda idéströmningar. Eller snarare världsbilder, eftersom de i mycket hög grad styr hur människor betraktar världen och sig själva. Det framgår tydligt inom den akademiska världen där naturvetare och humanister (humanister i bemärkelsen de samhällsvetenskapliga disciplinerna) har mycket svårt att komma till tals med varandra. Att de kan samexistera över huvud taget är förmodligen på grund av att de båda har en gemensam nämnare: de är strikt sekulära och avvisar tan- ▶

ken på en Gud som skapat himmel och jord, och därmed står de i skarp kontrast till den bibliska världsbilden. De är heller aldrig renodlade, utan lånar idéer från varandra. Intressant nog visar det sig som vi ska se, att dess förespråkare framför allt, utan att vara medvetna om det eller vilja kännas vid det, lånar viktigt tankegods från en helt annan världsbild, nämligen just den bibliska.

DEN NATURALISTISKA VÄRLDSBILDEN

I skolans läroplaner används ofta formuleringen ”den naturvetenskapliga världsbilden”. Den används när författarna vill betona vikten av att undervisningen bygger på modern vetenskap och beprövad erfarenhet och inte på subjektiva tyckanden eller pseudovetenskap. Formulerat på det sättet är det naturligtvis svårt att inte hålla med.

Men du som har följt med i magasinet Genesis bevakning av skolfrenten de senaste åren vet att saken är mer komplicerad än så. I praktiken är nämligen begreppet ”naturvetenskaplig världsbild” synonymt med ”naturalistisk världsbild”, och ”naturalistisk” i praktiken liktydigt med ”materialistisk”, i bemärkelsen att allting med nödvändighet måste ha ”naturliga förklaringar”. Den strängaste formen av materia-

lism leder med nödvändighet till determinism. Det motiveras av föreställningen att varje händelse och företeelse i universum har en naturlig förklaring i termer av orsak och verkan, möjligen kompletterad med kvantfysikaliska slumphändelser. Ett sådant synsätt draget till sin spets leder med nödvändighet till att det som människan uppfattar som sin fria vilja ytterst reduceras till en illusion. I realiteten, resonerar materialisten, är alla våra beslut och tankar en gång för alla determinerade (förutbestämda), eller åtminstone utom vår kontroll att påverka. Dessutom är det vi upplever som vårt själv, vårt jag, vår identitet, ingenting annat än en oplanerad bieffekt av elektriska urladdningar i vårt evolverade nervsystem.

Inom den naturvetenskapliga delen av den akademiska världen får man som student lära sig att argumentera för och försvara den vetenskapliga världsbilden. Man utgår från den evolutionära ”skapelseberättelsen” som en självklarhet, blir matad med evidens som anses stödja evolutionen, och får ytterst sällan eller aldrig tillfälle att möta eller diskutera några evolutionskritiska argument under förespeglingen att det inte existerar några alternativa evidensbaserade synsätt. Vilket det givetvis gör.

Mycket förenklat skulle man kunna säga att när den som är anhängare av "naturvetenskapens världsbild" försöker tvinga in verkligheten i sin materialistiska "låda" så kommer vissa delar av verkligheten att "sticka ut" när locket är stängt. Till exempel den icke-fysiska medvetna/andliga/själlsliga dimensionen av människan som måste bortförklaras som illusioner. Detsamma gäller den där upplevelsen av en fri vilja som alla vi alla använder som vår dagliga kompass i livet. Och givetvis begrepp som kärlek, osjälviskhet och empati – allt måste bortförklaras som evolutionära oplanerade biprodukter som visat sig ha varit ändamålsenliga under evolutionen vilket bidragit till deras "fitness". Annars skulle de inte ha existerat.

Människor som valt att anamma en sådan syn på tillvaron vittnar ibland om en närmast euforisk känsla av frihet från tvingande moraliska begränsningar eftersom en ödesbestämd robot givetvis inte kan ställas till svars för sina tankar, ord och handlingar. Det innebär naturligtvis inte att den som anammat den "vetenskapliga världsbilden" med nödvändighet måste vara amoralisk till sin karaktär. Förmodligen är det ganska ovanligt, eftersom hennes intuition säger henne någonting helt annat. Poängen är att det inte finns någonting i personens världsbild som skulle förbjuda det.

Det är inte ovanligt att ateister uttrycker starka värderingar om människans moraliska ansvar för att ta hand om jorden som exempelvis i miljöfrågor. Det ligger inte så lite ironi i det, eftersom det saknas grund för moral i deras egen världsbild. Både den och miljöansvaret är lånat tankegods från en annan världsbild – den bibliska!

DEN POSTMODERNA VÄRLDSBILDEN

Men den naturalistiska världsbilden är som sagt inte den enda "ism" som präglar västerlandets samhälle. Inom de humanistiska vetenskaperna är man nämligen starkt influerade av postmodernismen. Wikipedias beskrivning av denna idéströmning lyder:

"Postmodernismen vänder sig ifrån tanken att det finns fasta värden, objektiva sanningar och jagets existens och ställer sig därmed kritisk inför tanken på objektivitet; jaget ses som fragmentiserat, utan djup och formar sin uppfattning genom interaktion med sin egen omgivning. I sin betoning av det relationella och kontextuella präglas den postmoderna världsbilden av en filosofisk skepticism."

Människor som är starkt påverkade av postmodernistiskt tänkande är svåra att nå med saklig argumentation eftersom de avvisar tanken på att sanning existerar annat än som sub-

jektiva föreställningar. Någonting kan vara sant för en person och samtidigt falskt för en annan. De hävdar att de tankar och övertygelser en person råkar ha helt och hållet är en kombination av sådant som vederbörande har hört och läst av andra, ett resultat av de egna unika livserfarenheterna och uppväxtvillkoren och de människor som man mött. Man har vant sig vid att tänka i sådana banor, har lärt sig att argumentera för sin syn och använder det som en motivering för att kunna leva sitt liv som man själv önskar utan att behöva riskera att utsättas för pekpinnar från andra.

Även den postmoderna världsbildslådan kommer, när locket är på, att tvingas lämna ett antal företeelser hängande utanpå. En människa som vant sig vid att tänka och tolka enligt postmodernismen kommer dagligen att hamna i konflikt med vardagsverkligheten eftersom hon i praktiken lever sitt liv *som om* hon verkligen existerar och verkligen *hade* en egen, självständig, vilja. Hon älskar förmodligen sin livspartner och sina barn och är förmodligen ivrig att försvara dygder som fred, solidaritet, jämlikhet och rättvisa *som om* de vore fasta universella värden. Allt i strid med hennes intellektuella övertygelse – men i full harmoni med hennes djupaste intuition.

EN BIBLISK VÄRLDSBILD

Till skillnad från både den naturalistiska och den postmodernistiska världsbilden har en biblisk världsbild plats för hela verkligheten. Den bejakar en objektiv verklighet, absoluta sanningar, universella etiska principer, själens existens och en fri vilja. Ytterst därför att det är så Gud uppenbarar sig själv i Bibeln. Han är rationell, fylld av kärlek, nåd och sanning och han skapade en fysisk värld och människor med såväl en fysisk som en andlig konstitution. Därför blir ingenting av verkligheten hängande utanför när locket stängs till den bibliska världsbildslådan. Det enda som inte rymms i den är grundlösa mänskliga åsikter och tolkningar av världen präglade av naturalism, postmodernism eller andra ismer utan stöd i någon evidens. Den bibliska världsbilden bemyndigar människan. Hon är på samma gång en fysisk/materiell och en andlig/själlslig individ, en varelse betrodde till att råda över och förvalta världen och vara fullt ut ansvarig för sina handlingar och beslut.

Den bibliska världsbilden är ytterst underskattad och vi behöver som kristna uppmärksamma varandra på detta. Det är också den världsbilden som vi måste bli mycket bättre på att förmedla till den unga generationen. I följande artiklar kommer vi att ge förslag på viktiga perspektiv och moment som bör ingå.

DEN STORA KROCKEN

En gång i tiden var det bibeltroende kristna som grundlade den moderna vetenskapen (se Genesis nr 1, mars 2023, *Vetenskapen på Bibelns grund*.)

För dem rådde ingen spänning eller konflikt mellan deras bibeltro och deras vetenskapliga aktivitet. Tvärt om – det var deras kristna övertygelse som motiverade dem och som katalyserade deras framgångsrika forskning.

Sedan dess har vetenskapen knoppats av från sina rötter, fjärrat sig från bibliska grundprinciper och vill inte längre kännas vid dem. Kyrkan å andra sidan har diskret övergett alla anspråk på Bibelns relevans i fråga om det som hör den fysiska världen till och prioriterat den andliga dimensionen av tillvaron. På det sättet har det uppkommit två åtskilda ”fällor” där man i den ena ägnar sig åt att förklara naturen med hjälp av observationer, experiment och teoribildning – det vi kallar naturvetenskap; objektiva ting. I den andra fällan återfinns kyrkan och tron, teologi, filosofi, psykologi, sociologi och andra humanistiska vetenskaper. Det här är platsen för det upplevda, det subjektiva.

Det är därför vi tenderar att fokusera på bibelberättelser i kyrkan. Vi undervisar barnen och ungdomarna om Gamla testamentets centralgestalter som Mose, Elia, David och Daniel. Och förstås om vad Jesus och hans apostlar lärde och gjorde. Vi lär dem hur man blir ett Guds barn genom tron och dopet och hur Gud vill att vi ska leva tillsammans med andra, om vikten av att be, läsa Bibeln och umgås med andra som tror och dela tron med vänner som ännu inte är kristna. Allt detta är odelat bra.

Men det finns som sagt ett problem: de unga lämnar kyrkan. De tycker inte att den är relevant.

De tycks nämligen inte uppfatta den som relevant i mötet med världen utanför kyrkan. I mötet med de världsbilder som dominerar skola, media och samhälle i övrigt. För hur skulle en bukett sedelärande berättelser kunna mäta sig med en värld av forskare som hävdar raka motsatsen till vad Bibeln uttryckligen säger. De uttalar sig med tvärsäkerhet om att det är bevisat att världen är urgammal, att jorden är en medioker planet runt en medioker stjärna i en medioker galax i en medioker del av ett universum bland myriader andra, att livet uppkommit av en kemisk tillfällighet, att människan och alla andra livsformer utvecklats under årmiljoner genom slump och naturligt urval och att mirakel inte kan ske eller döda uppstå. Söndagsskollärarens och ungdomspastorns ord väger väldigt lätt i det mötet.

ROTEN TILL PROBLEMET

Här har vi förmodligen roten till problemet. Det är som sagt inget fel på det vi som lärs ut i kyrkans alla barn- och ungdomsgrupper. Men det saknas någonting viktigt: förankringen i den fysiska världen, bibelberättelsernas koppling till den faktiska verkligheten, till biologi, kemi, astronomi, geologi, arkeologi och historia. I kyrkan får man lära sig att tro *trots* att vetenskapen säger någonting helt annat. Även om det inte uttryckligen framställs så, kommer barnen att lämna kyrkan med intrycket att kristendomen baseras på myter och människors fantastiska berättelser.

När de på måndagen kommer till skolan möts de av det som påstås vara fakta och bevisade sanningar. De får lära sig hur världen *verkligt* ser ut och om observationer och annan evidens som talar för den sekulära skapelseberättelsen, om evolutionsteorin, en urgammal jord och den humanistiska synen på människans natur. Där får man också tillfälle att diskutera och argumentera i fråga om moralfrågor; i kyrkan fick man bara reda på hur det bör vara, punkt slut.

Så länge den här klyftan består mellan vad som lärs ut i kyrkan och i skolan så kommer våra unga att leva med någonting socialpsykologer kallar en ”kognitiv dissonans”. Kognitiv har med kunskap att göra, medan en dissonans innebär en obehaglig obalans som ljudet från ett ostämt instrument. I det här fallet tvingas våra unga kämpa för att samtidigt tro på Bibelns berättelser och på NO-lärares berättelser. Men de är omöjliga att förena: Gud skapade universum på sex dagar, men samtidigt via Big Bang på 14 miljarder år, Gud formade Adam från markens stoft den sjätte dagen, men samtidigt genom evolution från apliknande förfäder under 6 miljoner år. En kamp uppstår där den maktfaktor som upplevs som starkast kommer att vinna. För att återställa balansen och bli kvitt dissonansen måste barnen omtolka skapelseberättelsen och andra bibliska berättelser som sagor. Härifrån är steget inte långt till att helt förlora sin tro, först på Bibeln, sen på Gud. I många fall är det tragiskt nog ledaren i kyrkan som delat med sig av sig egen kognitiva dissonans till de unga genom att säga att man måste förstå 1 Mos 1-11 som poesi och myter från en tid då man inte visste bättre. Som ledare måste vi leva autentiska liv som också uppfattas så av de unga. Paulus skrev om att vi är som rekommendationsbrev, kända och lästa av alla (2 Kor 3:2). Det förpliktigar.

Så långt problemet. Nu är det dags att fokusera på problemlösning. Följ med oss i de följande artiklarna.

/Redaktionen